

Importanța și rolul managementului riscului în audit

Dreve Raluca Mădălina

Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Economie și Administrare a Afacerilor,
Master Expertiză Contabilă și Evaluarea Afacerilor, anul II, ralucadreve@yahoo.com

Rezumat

Importanța abordării acestei teme este dovedită de situația actuală cu care se confruntă economia și entitățile care activează pe piață.

Riscul este prezent în toate acțiunile și evenimentele omenirii. Riscul este într-o permanentă schimbare el evoluează în complexitate, pe lângă tradiționalele expuneri la hazard, adăugându-se riscuri operaționale, financiare, strategice, de piață, de țară, legislative, umane, de fraudă, iar caracterul complex al riscului poate fi atribuit mai multor factori care în literatura de specialitate se grupează în factori macroeconomici numiți și externi și microeconomici numiți și interni.

În ultimii ani se recunoaște tot mai mult importanța implicării guvernantei corporative în managementul riscului. Organizațiile se află sub presiunea identificării tuturor riscurilor cu care se confruntă organizația; de la riscuri sociale, etice și de mediu, la cele financiare și operaționale, precum și la modul în care le administrează la un nivel acceptabil. În același timp, utilizarea procedurilor și politicilor de management al riscului integrat la nivel de întreprindere (ERM – Enterprise Risk Management) s-a extins, organizațiile recunosc astfel avantajele abordării managementului riscurilor.

Auditul intern, în ambele sale roluri pe care le joacă în acordarea de asigurare și de consultanță, contribuie la managementul riscurilor într-o varietate de moduri, importanța sa crescând din ce în ce mai mult în contextul crizei financiare actuale.

Pentru auditor financiar noțiunea de risc are o altă accepție, în sensul că riscurile sunt văzute prin prisma misiunii și obiectivelor de audit. Însă, identificarea și cuantificarea riscurilor de audit în cadrul planificării misiunii se află în corelație cu managementul riscurilor existent în cadrul entității. Astfel, dacă entitatea auditată are implementat un management al riscurilor dovedit a fi eficient, acesta reprezintă un reper pentru auditor în evaluarea riscurilor legate de misiune, în sensul că riscul general de audit va fi mai scăzut și astfel nivelul de asigurare oferit de auditor va fi unul ridicat. Mai mult decât atât, un ERM eficient determină și o încredere mai mare în activitatea departamentului de audit intern.

Managementul riscului reprezintă arta de a lua decizii într-o lume guvernată de incertitudine.

Cuvinte cheie

risc, managementul riscurilor, audit intern, risc de audit, eficiență

Introducere

Pe măsură ce liberalizarea, globalizarea și dezvoltarea rapidă a tehnologiei informaticii generează noi oportunități de afaceri, organismele economice și financiare sunt expuse unor riscuri mai complexe și mai diverse decât în trecut. Identificarea, măsurarea și controlul riscurilor nu a fost nicicând mai importantă pentru managementul organizațional și cel strategic.

Lucrarea tratează problematica riscurilor existente pentru o entitate, eficiența și avantajele implementării unui management al riscurilor, rolul auditorului intern în funcționarea managementului riscurilor precum și legătura dintre acesta și riscul de audit determinat de auditorul financiar în cadrul misiunii de audit.

Importanța abordării acestei teme este dovedită de situația actuală cu care se confruntă economia și entitățile care activează pe piață. De la începutul crizei financiare și până în prezent am putut asista la efectele produse aparent de această criză, dar mai cu seamă urmarea unui management inefficient, a unor planuri strategice neviabile.

În aceste condiții, entitățile care au dezvoltat un management eficient al riscurilor în trecut au fost capabile să se mențină în această perioadă, iar unele mai mult, au reușit să fie în continuare profitabile. Este adevărat că trecutul nu se poate schimba, însă pe seama lui se pot trage semnale de alarmă, se poate reveni asupra unor decizii și planuri care încă nu au fost implementate.

Tratarea managementului riscurilor și a impactului său pe toate planurile devine astfel relevantă pentru entitățile care încă mai pot învăța din greșeli și din exemplele altora și deopotrivă pentru cei care studiază și analizează piața, fiind un subiect de actualitate și interes.

1. Riscurile din perspectiva managementului unei entități

Definirea riscului are multe variante întâlnite în literatura de specialitate. Astfel: este „posibilitatea de-a ajunge într-o primejdie, de-a avea de înfruntat un necaz sau de suportat o pagubă” (I. Mișuț & co.,2003:6), „riscul este practic amenințarea ca un eveniment să afecteze abilitatea unei companii de a funcționa și de a-și urmări îndeplinirea obiectivelor strategice. Riscul apare în general nu atât din probabilitatea că nu se va întâmpla ceva bine, ci din posibilitatea de a se întâmpla ceva rău” (I. Mișuț & co.,2003:8). De asemenea „viața economică este guvernată de incertitudine și orice proiecție a unor evenimente viitoare este, prin definiție, lovită de riscul de a nu se realiza în parametrii prevăzuți”(I. Mișuț & co.,2003:8).

El există permanent și se produce sau nu în funcție de condițiile create. Riscul este prezent în toate acțiunile și evenimentele omenirii. Riscul este într-o permanentă schimbare el evoluează în complexitate, pe lângă tradiționalele expuneri la hazard, adăugându-se riscuri operaționale, financiare, strategice, de piață, de țară, legislative, umane, de fraudă, iar caracterul complex al riscului poate fi atribuit mai multor factori care în literatura de specialitate se grupează în factori macroeconomici numiți și externi și microeconomici numiți și interni.

Factorii externi sunt:

- *economici* determinați de: schimbarea ratelor dobânzilor, inflație, asigurări, taxe și impozite, schimbări economice bruște.
- *politici* determinați de: legislația ambiguă și schimbătoare, anumite politici protecționiste, reglementări și respectarea lor, priorități politice sectoriale.
- *concreționali* determinați de: modificări ale pieței, presiuni ale firmelor mari, tipurile și serviciile oferite, tendințe ale modei, folosirea de mass-media, cererile și așteptările clienților, cererile contractuale.

Factorii interni pot fi considerați:

- *sociale* determinați de: etica și credința angajaților, cultura individuală a persoanelor implicate privind riscul, presiunea exercitată de angajați prin drepturile salariale sau prestarea unei activități necorespunzătoare, schimbări frecvente de personal, relațiile prea intime dintre salariați.
- *economici* determinați de: schimbări în procesarea informatică, substituirea materialelor, o securitate mai bună a noilor produse și tehnologii, un sistem de operare mai bun în ceea ce privește procedurile și metodele de operare, nevoia de reducere a pierderilor, așteptările investitorilor și a acționarilor, de strategia adoptată.

- *fizici* determinați de: distrugerea clădirilor, de fraudă efectuată prin actele sau intențiile salariaților sau clienților.

În general, cei care conduc afaceri sunt persoane care își asumă riscul în mod conștient, deoarece ei ajung pe acea poziție ca rezultat a unor succese și al unei culturi manageriale dobândite în trecut. Riscul reprezintă o provocare pentru manageri ceea ce presupune că ei își asumă un risc inteligent. De fapt a conduce o afacere de succes înseamnă a profita de cele mai corecte oportunități de afaceri în funcție de posibilitățile financiare și manageriale ale companiei. Dacă acceptiunea modernă a managementului este concomitent artă și știință, managementul riscului este de asemenea un echilibru între artă și știință. Aceasta deoarece este importantă atât estimarea și modelarea riscurilor care de altfel au un rol important în procesul decizional, dar și pentru că un accent prea mare pus pe evaluarea riscurilor poate deveni inadecvat. Astfel, pe baza raționamentului și a experienței un manager trebuie să găsească un echilibru în această privință.

Managementul riscului este o problemă de echilibru între procedee și oameni. O companie poate supraviețui și chiar prospera dacă are oameni de calitate, chiar în condițiile în care are metode și procedee manageriale slabe. Reciproca nu este valabilă. De fapt riscul unei companii este determinat de acțiunile și deciziile angajaților săi.

Riscurile sunt de mai multe feluri determinate de diferite criterii. Clasificarea riscurilor pentru orice fel de afacere, se realizează după aria de afectare a lor:

- *riscul operațional* este un risc potențial care constă în posibilitatea ca în cursul derulării afacerii să apară sincope datorate unui management necorespunzător, unor erori umane ale personalului angajat sau unor fraude, sau unor probleme informatice.
- *riscul financiar* se referă la fluxurile de disponibilități care permit o continuitate a afacerii în condiții bune. Aici se pot include riscurile legate de:
 - riscul ratei dobânzii
 - riscul valutar,
 - riscurile capitalului investit
 - riscul de lichiditate
- *riscul strategic* apare când strategiile adoptate de conducerea firmei nu sunt eficiente.
- *riscul pieței* reprezintă riscul de a-ți desfășura activitatea într-un anumit tip de piață. În această categorie, riscul de imagine este unul important, el poate fi generat de o serie de articole negative legate de compania respectivă, de anumite nemulțumiri ale clientelei și de anumite zvonuri. Riscul de imagine este foarte greu de măsurat și de anticipat, dar poate produce pagube însemnate.
- *riscul de țară* reprezintă posibilitatea pierderilor financiare în afacerile internaționale, pierderi datorate unor evenimente macroeconomice sau politice specifice unei țări (M. Dudian, 1999:5).
- *riscul legislativ* se referă la potențialele schimbări de legislație sau reglementări, care ar putea avea un impact negativ asupra firmei.

Băncile administrează și alte riscuri, specifice activității bancare, pe care le vom trata în capitolul următor. Gestionând riscul clienților săi, ca și agenți intermediari pe piața monetar-financiară, băncile obțin profit din diferențele dintre veniturile obținute prin plasamente și costurile surselor de finanțare.

Afacerile atât cele economice cât și cele bancare întâmpină presiuni intense în menținerea avantajelor concurențiale. Sunt noi provocări în ceea ce privește atragerea și menținerea personalului și a conformării cu legislația muncii. Aceste riscuri sunt urmare a de schimbări demografice.

O dată cu descentralizarea deciziei economice în România a crescut rolul și inițiativa agenților economici implicați în tranzacțiile comerciale și financiare. Fiecare verigă bancară trebuind să lucreze în limita unor competențe globale.

Concomitent cu internaționalizarea rapidă a producerii și distribuției mărfurilor și serviciilor, are loc o reducere a gradului de autofinanțare a firmelor, astfel că numărul băncilor a crescut, iar concurența dintre ele s-a accentuat, în acest sens Walter Wriston, scria "Cu toții știm că acceptarea riscului și obținerea de profit sunt fundamentele activității bancare, ca și ale oricărei alte afaceri. Băncile trebuie să ofere servicii competitive ca preț și calitate. Ele trebuie să obțină capital la costuri cât mai scăzute și să folosească acest capital în felul cel mai productiv, ingenios și responsabil pe care-l pot concepe."

Managementul băncii, când decide comportamentul față de anumite riscuri ce pot apărea în activitatea băncii, va lua în considerare propria atitudine față de risc, percepția personală asupra nivelului riscului, experiența băncii în domeniu și responsabilitatea față de clienți, acționari și personal.

În procesul de evaluare al riscului, orice manager parcurge o serie de pași, care ar putea fi sintetizați sub forma schemei de mai jos:

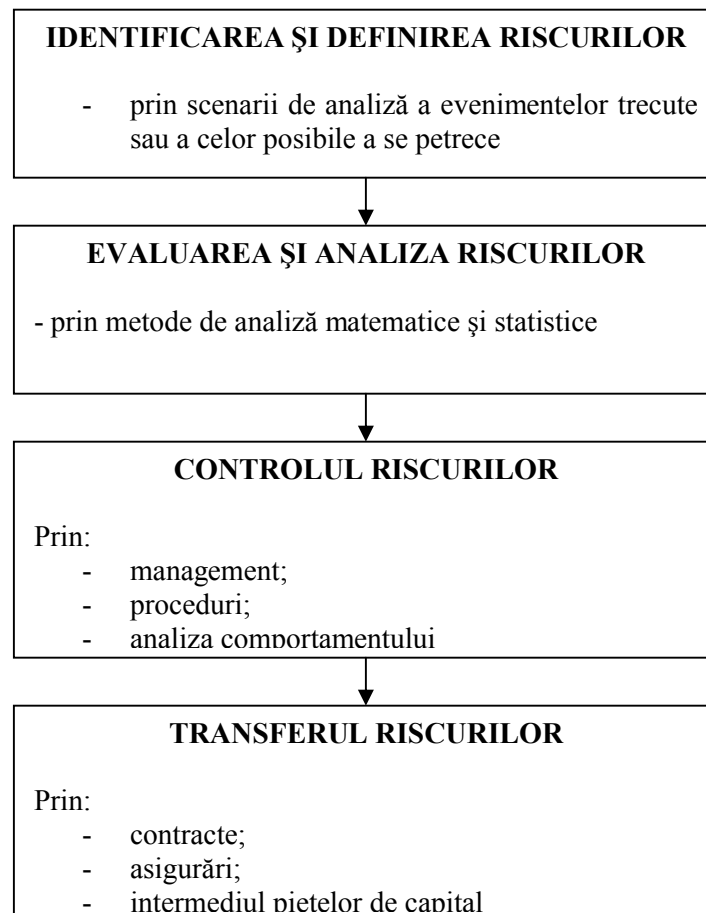

Figura 1. Etapele fundamentale în managementul riscurilor

a. Identificarea și definirea riscurilor

Un prim pas în managementul riscului îl reprezintă identificarea acestora care ar putea afecta mediul de afaceri, companiile, indivizii. Pentru a se asigura o analiza cât mai cuprinzătoare a activității desfășurate și a riscurilor rezultate, e necesară implicarea personalului din toate departamentele firmei pentru identificarea corectă și exactă a riscurilor posibile, deoarece dinamica afacerilor determina apariția unor noi riscuri.

Identificarea și definirea riscurilor face parte integrantă din planificarea strategică a organizației care va asigura vizibilitatea necesară și focalizarea strategică. Planificarea strategică este atât de importantă în cadrul organizațiilor economico-financiare, deoarece practic această planificare ”inventează” viitorul, ea reprezintă o hartă a drumurilor care stabilește direcțiile viitoare spre care se îndreaptă organizația. Planificarea strategică implică patru etape fundamentale: evaluarea performanțelor istorice; fixarea de obiective precise; dezvoltarea unor planuri de acțiune; compararea performanței actuale cu cea planificată.

Pentru a obține performanțe și un profit prognozat cei care se ocupă de managementul riscului analizează raportul dintre risc și câștig. Această acțiune trebuie să includă instrumente și proceduri specifice fiecărui sector. Nu e neglijată nici incertitudinea, care necesită consum capital de loc de neglijat, deoarece aceasta nu poate fi gestionată prin tehnici tradiționale.

Importanța riscului rezultă urmare a acțiunii a doi factori :

- gravitatea de apariție a evenimentelor sau a unor acțiuni cu impact defavorabil, pe care o evităm prin dezvoltarea unei politici de protecție;
- probabilitatea pe care o evităm prin dezvoltarea unei politici de prevenire;

Activitatea de identificare a riscurilor diferă de la o etapă la alta a dezvoltării societății economice, deferind de asemenea în funcție de mărimea organizațiilor financiare și non-financiare a companiilor economice. Toate afacerile iau în considerare un element de risc, care să le asigure un profit potențial. Modul în care compania tratează diferitele tipuri de risc și felul în care decide să le gestioneze, reprezintă un criteriu important în stabilirea structurii organizatorice a companiei și a modului de a acționa pe piață, în relațiile cu clienții și cu concurența.

Totuși este de remarcat că nu toți au același apetit pentru risc. Apetitul la risc reprezintă un termen general menit să măsoare tendința unor persoane către un grad de risc mai ridicat sau mai scăzut. El este determinat de o combinație de doi factori principali experiența individuală și înclinația naturală, genetică, de asumare sau nu a riscurilor.

Identificarea riscurilor este un proces care diferă de la companie la companie fiind direct legată de mărimea acestora. Alta este problema cu care se confruntă sectorul întreprinderilor mijlocii și mici românești. Ele diferă prin natura lor de marile întreprinderi. Adesea ele operează cu structuri mai puțin dezvoltate, fără a avea un risc manager sau un expert special angajat în acest scop. Responsabilitatea pentru risc este împărțită la nivel de conducere, directorul financiar fiind cel care de regulă, se ocupă de toate aspectele legate de riscul afacerii.

La organizațiile multinaționale există compartimente de risc care se ocupă de aspectele legate de gestionarea riscurilor lor, de relațiile de coordonarea personalului, de recrutarea angajaților, de sănătatea și securitatea salariaților, de utilizarea poștei electronice. Întreprinderile mijlocii și mici au resurse limitate cea ce determină o anumită poziție delăsătoare față de riscuri. Conducătorii întreprinderilor nu se grăbesc să implementeze un sistem de identificare și reducere a riscurilor deși sunt conștienți de riscurile la care este expusă afacerea lor. Abordarea fatalistă a riscului poate avea consecințe negative pe plan financiar și nu numai, în tratarea aspectelor legate de riscul în afaceri e importantă abordarea unică, centralizată. Fiecare companie are dinamica sa proprie și este mereu într-un proces de schimbare.

Dacă riscurile sunt mai bine înțelese și gestionate, crește performanța în funcționarea neîntreruptă de vreo pierdere neprevăzută. Așa cum un gram de prevedere poate echivala cu un kilogram de tratament. Provocarea cu care se confruntă fiecare societate pe piața foarte instabilă de astăzi este de a găsi timp pentru a localiza și gestiona întregul ansamblu de riscuri și apoi de a desfășura un proces eficient de coordonare.

b. Evaluarea și analiza riscurilor

Analiza și evaluarea riscurilor trebuie să fie un proces continuu. Chiar dacă la început va fi identificat un număr mare de riscuri, unele dintre ele sunt mai importante decât altele. Este important a se analiza și evalua care dintre expunerile la risc au potențialul de a împiedica compania să-și atingă obiectivele.

Analiza se face prin:

- identificarea tuturor situațiilor care pot genera o pierdere financiară;
- elaborarea scenariilor de pierdere pe pentru evenimentele identificate;
- alocarea diferitelor expuneri de risc pentru fiecare element identificat;
- analiza frecvenței istorice de producere a riscurilor identice sau asemănătoare;
- compararea frecvenței cu mărimea riscului;
- agregarea nivelului de risc pentru fiecare produs sau operație identificată;
- atunci când se lansează un nou serviciu sau produs, se analizează riscul acestuia din punct de vedere al cererii de pe piață, al costului, al modului de promovare.

Evaluarea riscurilor este un proces complex care folosește tehnici și instrumente matematico-economice. În cazul evaluării riscurilor în cadrul proiecțiilor financiare manageriale, în cadrul evaluării riscului există variate metode de analiză și măsurare. În urma analizei este posibil să se constate că o parte a riscurilor sunt deja bine controlate, fapt de care trebuie ținut cont în determinarea impactului pe care ele îl pot avea asupra companiei. După analizarea riscurilor se stabilește sistemul de evaluare a riscurilor, în sistemul de evaluare există variate metode de analiză și măsurare a riscurilor. Metodele de măsurare a riscurilor sunt diferite în funcție de categoriile de riscuri.

c. Controlul riscurilor

Pentru a conduce o afacere trebuie identificate riscurile posibile ale afacerii, în funcție de atitudinea față de risc, în care se dorește asumarea unor riscuri mai mari sau mai mici, managerul companiei decide cum va gestiona riscul. Este bine cunoscut conceptual după care succesul în afaceri depinde de asumarea unor riscuri. Fără asumarea unui element de risc, profitul realizat poate fi destul de scăzut. Asumându-și mai multe riscuri, cresc și șansele obținerii unui profit mai important, dar și posibilitatea unor pierderi pe măsură. Totul e să păstrezi un echilibru bine stabilit între risc și câștig. De fapt este una dintre trăsăturile clar conturate ale calității manageriale, în orice activitate există un element de risc, care nu poate fi anticipat. De exemplu, în momentul acordării unui credit, banca își ia riscul de a nu primi înapoi banii împrumutați și dobânda aferentă. De asemenea când se investește într-o companie prin cumpărarea de acțiuni, investitorul își asumă riscul ca acea companie să înregistreze în viitor pierderi sau să dea faliment. Asumarea unui anumit risc, presupune gestiunea corectă a lui și este urmată de așteptarea unui rezultat prin care să se obțină: un beneficiu, prin dobânda obținută în cazul unui împrumut bancar, un câștig suplimentar prin obținerea de dividende în cazul investițiilor în acțiuni, poziție mai puternică pe piața mărfurilor și a altor produse bursiere.

În managementul riscurilor e necesară o abordare unică, centralizată, sistemică. După cum se știe în derularea afacerilor se întâmpină presiuni intense în menținerea avantajelor concurențiale. Adesea, riscul este măsurat retroactiv, cu pierderile directe servind drept unitate financiară și cadru

de planificare. Controlul riscurilor începe din primele acțiuni de proiecție strategică și nu se termină practic niciodată, deoarece trebuie realizat permanent pe tot parcursul vieții unei companii.

d. Transferul riscurilor

Transferul riscurilor se realizează prin sistemul de asigurări, prin intermediul piețelor de capital, sau prin intermediul centrelor de împrumuturi sindicalizate (de exemplu în cazul creditelor bancare)

2. Importanța managementului riscurilor pentru auditul intern

În ultimii ani se recunoaște tot mai mult importanța implicării guvernantei corporative în managementul riscului. Organizațiile se află sub presiunea identificării tuturor riscurilor cu care se confruntă organizația; de la riscuri sociale, etice și de mediu, la cele financiare și operaționale, precum și la modul în care le administrează la un nivel acceptabil. În același timp, utilizarea procedurilor și politicilor de management al riscului integrat la nivel de întreprindere (ERM – Enterprise Risk Management) s-a extins, organizațiile recunosc astfel avantajele abordării managementului riscurilor.

Auditul intern, în ambele sale roluri pe care le joacă în acordarea de asigurare și de consultanță, contribuie la managementul riscurilor într-o varietate de moduri, importanța sa crescând din ce în ce mai mult în contextul crizei financiare actuale. Oamenii întreprind activități de gestionare a riscului pentru a identifica, evalua, gestiona și controla toate tipurile de evenimente sau situații care pot afecta organizația. Acestea pot varia de la proiecte individuale sau la definirea tipurilor de risc, de exemplu, riscului de piață, pentru a evalua amenințările și oportunitățile cu care se confruntă organizația ca un întreg. Principiile prezentate în această declarație pot fi folosite pentru a ghida implicarea auditului intern în toate procesele de gestionare a riscurilor, dar suntem interesați în mod deosebit de gestionarea riscului la nivel de întreprindere, deoarece aceasta este de natură să amelioreze procesele de guvernare dintr-o organizație. Managementul riscului la nivel de întreprindere (ERM) este un proces continuu, structurat în cadrul întregii organizații care permite identificarea, evaluarea, decizia asupra răspunsurilor și raportarea cu privire la oportunitățile și amenințările care afectează atingerea obiectivelor sale .

Consiliul de Administrație are responsabilitatea generală de a se asigura că riscurile sunt gestionate adecvat. În practică însă, Consiliul delegă cadrul de funcționare a managementului riscului echipei manageriale. În cadrul echipei, poate fi o funcție separată care coordonează și gestionează aceste activități și contribuie prin competente și cunoștințe de specialitate.

Beneficiile implementării unui ERM includ:

- mai mare probabilitate de realizare a obiectivelor entității;
- îmbunătățirea înțelegerii riscurilor cheie și a implicațiilor acestora;
- un management care acordă o atenție mai mare problemelor importante;
- mai puține surprize neplăcute sau situații de criză;
- capacitatea de a-și asuma un risc mai mare pentru o recompensă mai mare;
- informare mai largă despre riscuri și despre luarea de decizii în ceea ce privește riscurile.

Orice decizie în ceea ce privește realizarea unui obiectiv nou, dezvoltări sau restructurări, antrenează un risc în obținerea rezultatelor estimate inițial datorită influenței schimbărilor ce se manifestă neîncetat în mediul tehnic, economic și social, intern și extern. Condițiile de incertitudine influențează evenimentele (variabilele) care concură la obținerea unor indicatori care pot fi utilizați pentru evaluarea variantelor de realizare a unui proiect și fundamentare a deciziilor.

Evaluarea riscului este necesară începând cu cele mai înalte nivele de adoptare a deciziilor strategice - de exemplu, în toate cazurile referitoare la: ce activități să se întreprindă, ce active să se achiziționeze sau în care piețe să se implice - și continuând cu toate deciziile operaționale - de la acceptarea plăților în valută, la asigurarea unui nivel adecvat de siguranță la locul de muncă. Evaluarea riscului joacă un rol, chiar dacă o organizație este sau nu conștientă de managementul riscurilor (Likierman A., 2008).

În pofida complexității, managementul riscului este în esență, un instrument managerial care ajută organizația să dețină cele mai potrivite politici de control a rezultatelor nefavorabile (Standardul de Audit intern 1130). Cu toate acestea, opinia generală cum că o bună conducere corporatistă determină ca managementul să ia cele mai bune decizii în condiții de risc – adică, deciziile bine informate se opun evitării riscului. Unii specialiști consideră că în climatul actual se formează o atitudine refractară la risc odată cu creșterea importanței conformării, determinată de reacțiile regulatorilor corporatiști de pe glob la prăbușirile corporațiilor (cazurile cele mai cunoscute fiind Enron, Parmalat, Woldcom).

Un bun management al riscului are ca scop îmbunătățirea deciziilor organizaționale. Nu este vorba doar de evitarea sau minimizarea pierderilor, ci și de tratarea oportunităților într-o manieră favorabilă.

Una din cerințele-cheie ale Consiliului de Administrație este de a obține asigurarea că procesul de management al riscului este eficient, iar riscurile cheie sunt gestionate la un nivel acceptabil. Este posibil ca asigurarea să provină din diferite surse, dar dintre acestea, asigurare dată de management este fundamentală. Acest lucru ar trebui să fie completat prin furnizarea de asigurări obiective, pentru care auditul intern este o sursă cheie. Alte surse includ auditul extern și revizuirile independente de specialitate.

Auditul intern va oferi în mod normal asigurări pe trei domenii:

- procesul de management al riscurilor, atât pentru proiectare cât și referitor la cât de bine funcționează;
- managementul riscurilor clasificate ca și "riscuri cheie", inclusiv eficiența controalelor și alte răspunsuri la acestea;
- evaluarea fiabilă și adecvată a riscurilor și raportarea statusului riscurilor și controlului.

Auditul intern este o activitate independentă și obiectivă de asigurare și consultanță. Rolul său principal cu privire la ERM este de a oferi asigurare obiectivă Consiliului cu privire la eficacitatea managementului riscurilor. Într-adevăr, cercetarea a arătat că președinții Consiliilor și auditorii interni sunt de acord cu faptul că două dintre cele mai importante căi prin care auditul intern adaugă valoare organizației constau în furnizarea de asigurări obiective că riscurile majore ale afacerii sunt gestionate în mod corespunzător și furnizarea de asigurare că managementul riscului și controlul intern funcționează eficient.. Unele dintre rolurile de consultant în care se angajează auditul intern implică:

- Punerea la dispoziția managementului a unor instrumente și tehnicile utilizate de către auditul intern pentru analiza riscurilor și realizarea controalelor;
- Conducerea procesului pentru introducerea ERM în organizație datorită experienței acumulate;
- Furnizarea de consultanță, facilitarea de workshop-uri, pregătirea organizației în domeniul riscului și controlului și promovarea dezvoltării unui limbaj comun pentru înțelegerea acestui domeniu;

- Sprijinirea managerilor care au ca obiectiv identificarea celor mai bune metode de atenuare a riscurilor.

Ori de cate ori auditul intern sprijină echipa managerială în crearea sau îmbunătățirea procesului de management al riscului, planul său de lucru ar trebui să includă o strategie clară referitoare la migrarea responsabilității pentru aceste activități către membrii echipei manageriale.

Dacă în cadrul organizației există o funcție de management al riscurilor, care funcționează corespunzător, atunci volumul de muncă al auditorilor interni este mult mai redus. În lipsa unui management al riscurilor, auditorii interni pot sprijini și consilia conducerea superioară în ceea ce privește identificarea riscurilor, evaluarea lor și determinarea apetitului pentru risc.

3. Relația managementului riscurilor cu auditul financiar

În analiza procesului de audit, evaluarea riscului ocupă un loc deosebit de important. După unii autori (I. Graz & S. Manson, 2000), evaluarea riscului de audit ar trebui să constituie preocuparea centrală a auditorului. Pe scurt, riscul de audit ar putea fi definit ca riscul pe care un auditor și-l asumă de a emite o opinie de audit neadecvată în ceea ce privește situațiile financiare pe care le auditează. Standardele de audit rețin următoarea definiție pentru riscul de audit: ”riscul pe care auditorul îl atribuie unei opinii de audit neadecvate, atunci când situațiile financiare conțin informații eronate semnificative”.

Din acest motiv, auditorii urmăresc în mod special, încă din momentul în care acceptă misiunea de audit, dar și pe tot parcursul misiunii în sine, riscurile care pot apărea și care îi pot conduce la opinii care nu reflectă realitatea. După momentul identificării riscurilor, auditorii își stabilesc întinderea procedurilor de audit în funcție de zonele de risc.

Luând în considerare importanța stabilirii riscului în audit, în standardele de audit se regăsesc surprinzător de puține indicații cu privire șa maniera tehnică în care ar trebui stabilit acest risc. Se face așadar apel aproape în exclusivitate la raționamentul profesional al auditorului.

Obiectivul principal pe care auditorul în are în vedere constă în proiectarea și implementarea unor proceduri de audit care să îi permită reducerea riscului de audit la un nivel acceptabil. Riscul de audit trebuie evaluat foarte bine, deoarece nu doar un audit superficial, dar și aplicarea unor proceduri de audit prea detaliate pot avea efecte negative asupra procesului de audit. Problema pentru un auditor este că, dacă nu conștientizează riscurile pe care și le asumă, dacă pur și simplu nu ține cont de aceste riscuri, riscă sancțiuni profesionale severe sau plata unor daune materiale semnificative, ca urmare a faptului că poate fi acuzat de neglijență sau rea-credință în îndeplinirea atribuțiilor sale. Toate acestea explică tendința auditorului de a aloca o parte substanțială a timpului dintr-o misiune de audit pentru identificarea riscurilor implicate de exercitarea mandatului său.

Atunci când este evaluat riscul general de audit în cadrul unei misiuni, acesta se împarte în trei componente luate în considerare separat: riscul inerent, riscul de control și riscul de nedetectare. Relația dintre cele trei este următoarea:

$$\text{Riscul de audit} = \text{riscul inerent} \times \text{riscul de control} \times \text{riscul de nedetectare}$$

$$\text{sau RA} = \text{RI} \times \text{RC} \times \text{RN}$$

Riscul de audit, cât și componentele sale poate fi stabilit atât în termeni cantitativi (procente), cât și în termeni calitativi (scăzut, moderat, ridicat). În practică cel mai frecvent se folosesc metode de exprimare calitativă a nivelului riscurilor.

a) Riscul inerent reprezintă susceptibilitatea ca soldul unui cont sau a unei categorii de tranzacții să conțină informații eronate ce ar putea fi semnificative individual sau atunci când sunt

cumulate cu informații eronate din alte solduri sau tranzacții, presupunând că nu au existat controale interne adiacente (CAFR, 2000:123).

b) Riscul de control reprezintă riscul de declarare eronată, ce ar putea apărea în soldul unui cont sau într-o categorie de tranzacții și care ar putea fi semnificativă în mod individual sau cumulată cu alte informații, să nu poată fi prevenită sau detectată și corectată în timp util de sistemele contabile și de control intern (CAFR, 2000:124).

Auditorii externi se bazează pe munca auditorilor interni prin intermediul folosirii modelului de risc pentru audit. Când activitatea auditorilor interni este eficace, auditorii externi reduc semnificativ riscul legat de control, diminuând astfel cantitatea de teste substanțiale și implicit îmbunătățirea calității opiniei.

c) Riscul de nedetectare reprezintă riscul ca o procedură de fond a auditorului să nu detecteze o informație eronată ce există în soldul unui cont sau categorie de tranzacții, care ar putea fi semnificativă în mod individual, sau când este cumulată cu informații eronate din alte solduri sau categorii de conturi (CAFR, 2000:124). Nivelul riscului de nedetectare este legat direct de procedurile de fond ale auditorului.

Pentru auditor financiar noțiunea de risc are o altă accepție, în sensul că riscurile sunt văzute prin prisma misiunii și obiectivelor de audit. Însă, identificarea și cuantificarea riscurilor de audit în cadrul planificării misiunii se află în corelație cu managementul riscurilor existent în cadrul entității. Astfel, dacă entitatea auditată are implementat un management al riscurilor dovedit a fi eficient, acesta reprezintă un reper pentru auditor în evaluarea riscurilor legate de misiune, în sensul că riscul general de audit va fi mai scăzut și astfel nivelul de asigurare oferit de auditor va fi unul ridicat. Mai mult decât atât, un ERM eficient determină și o încredere mai mare în activitatea departamentului de audit intern care conduce auditorul financiar la:

- reducerea numărului de teste și proceduri efectuate;
- mai puține elemente probante colectate;
- o perioadă de timp mai scurtă pentru realizarea misiunii;
- concentrarea pe anumite aspecte mai importante de testat;
- în final, la un raport cost/beneficiu mai ridicat atât pentru entitatea testată cât și pentru auditor.

4. Managementul eficient al riscurilor soluție pentru situații de criză

Entitățile care au știut să aplice la timp un management eficient al riscurilor, sunt cele care acum privesc lucid ceea ce se întâmplă pe piață și care pot profita chiar de pe urma crizei existente. Cei luați de valul creșterii economice, care au pierdut din vedere măsurile elementare de management al riscului, trebuie să se replieze.

Criza financiară pe care o traversăm este ca o monedă cu două fețe. Astfel managerii entităților se pot lăsa influențați de o serie de știri negative și de starea generală de pesimism gândindu-și planurile în funcție de aceste aspecte sau pot acționa astfel încât să profite de pe urma situației.

Pe piață lucrurile funcționează pe principiul dominoului: creșterea costului creditării va duce la dispariția unor companii, dar va consolida poziția altora, exemplele negative vor crea tensiune, și, la rândul lor, potențialii investitori străini se vor reorienta spre alte zone geografice.

Dacă o companie va fi câștigătoare sau nu în urma aceste situații de criză depinde și de cât de bine a știut să își evalueze afacerea și dimensiunea impactului unui eveniment nedorit, de cât de bine a știut să dezvolte un plan de asigurare a continuității afacerii. Iar asta înseamnă exact management de risc.

În perioada pe care o traversăm, vor putea avea de câștigat antreprenorii care au știut să cuantifice corect valoarea banului, cei care vor reuși să echilibreze balanța dintre cheltuieli și venituri. Până acum s-au putut vedea consecințele în cazul inexistenței unui astfel de echilibru prin măsuri extreme cum ar fi: disponibilizări, întreruperi de activitate, relocarea în alte zone geografice.

Vor avea de câștigat cei care acumulează un fond de rezervă și care prin încercarea majorării acestui fond, se orientează către piețe de nișă, către profesionalism în servirea clientului, către valoare adăugată. Managementul riscului reprezintă arta de a lua decizii într-o lume guvernată de incertitudine. Mai exact, managementul riscului reprezintă un proces de identificare, analiza și răspuns la riscurile la care o organizație este expusă. Costurile implementării unui sistem de managementul riscului într-o companie depind de metodele de administrare a evenimentelor neprevăzute.

Concluzii

Se poate concluziona că schimbarea înseamnă nesiguranță, iar nesiguranța înseamnă risc. Viitorul va fi al afacerilor care se bazează pe un management efectiv al riscului. Rezultatele merită efortul, deoarece administrarea eficientă a riscurilor aduce beneficii importante companiei prin: creșterea încrederii acționarilor; prin îmbunătățirea imaginii firmei și a moralului angajaților; prin creșterea productivității.

Rolul de bază al auditului intern în relația cu managementul riscului ar trebui să fie furnizarea de asigurare managementului executiv și Consiliului de Administrație asupra eficienței managementului riscului. În contextul în care auditul intern își extinde rolul dincolo de această menire principală, ar trebui să aplice anumite măsuri de protecție.

Există de asemenea o legătură strânsă între eficiența managementului riscurilor adoptat de o entitate și nivelul de risc respectiv, de asigurare, evaluate de auditorul financiar. În acest sens, un management al riscurilor care este dovedit a fi eficient determină auditorul extern să stabilească un nivel mai scăzut al riscului general de audit.

Bibliografie

1. ACCA, Paper F8 Audit and Assurance, BPP Learning Media, Londra, 2008
2. Dobroțeanu Camelia, Dobroțeanu Laurențiu, Audit intern, Editura Economică, București, 2002
3. Dobroțeanu Camelia, Dobroțeanu Laurențiu, Audit-concepte și practici, Editura Infomega, București, 2007
4. Druică Elena, Riscul în afaceri, Editura C.H. Beck, București, 2006
5. Horobeț Alexandra, Managementul riscului în afacerile internaționale, Editura All Beck, București, 2005
6. Budică Alexandra, Managementul riscului te scoate din dominoul crizei, www.money.ro, septembrie 2009.